

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN EBEVEYNLERİNİN RAM, OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANI VE ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENİ KAVRAMLARINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Ramazan ÇOK¹, Seda SEZER², Yunus E. AYDIN³

¹ Uzm. Psikolojik Danışman, Şahinbey Rehberlik ve Araştırma Merkezi (Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi PDR Anabilim Dalı), Gaziantep, Türkiye, ramazancokpdr44@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7520-0301

² Uzm. Psikolojik Danışman, Şahinbey Rehberlik ve Araştırma Merkezi (Yüksek Lisans Mezunu, Gaziantep Üniversitesi PDR Anabilim Dalı), Gaziantep, Türkiye, pd.sedasezer@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4473-2628

³ Uzm. Psikolojik Danışman, Şahinbey Rehberlik ve Araştırma Merkezi (Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi PDR Anabilim Dalı), Gaziantep, Türkiye, pd.yemreydin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6227-4926

Geliş Tarihi: 24.12.2021 **Kabul Tarihi:** 10.02.2022

Öz: Özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin metaforik algılarının incelendiği bu araştırmaya, 117 ebeveyn katılmıştır. Veriler ebeveynlerin “Rehberlik ve Araştırma Merkezleri benzer/gibidir. Çünkü”, “Okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen)benzer/gibidir. Çünkü” ve “Özel eğitim öğretmeni benzer/gibidir. Çünkü.....” ifadelerini tamamlamasıyla elde edilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın bulgularında ebeveynlerin RAM kavramına yönelik toplam 116 metafor ürettikleri görülmektedir. RAM kavramına ilişkin en fazla sıklığa sahip metaforlar okul (f=38), hastane (f=6) ve ışık (f=5) şeklindedir. Metaforlar “bilgilendirme ve yönlendirme kurumu”, “eğitim kurumu”, “eğitsel değerlendirme ve tanılama merkezi”, “yardım sağlayan kurum”, “araştırma ve geliştirme merkezi”, “eğitsel destek kurumu”, “duygusal yakınlık sağlayan ve güven veren bir yer”, “olumlu gelecek beklentisi kazandıran yer” olmak üzere toplam 8 kategori altında gruplanmıştır. Okul psikolojik danışmanı kavramına

ilişkin 116 metafor ürettikleri en fazla sıklığa sahip metaforlar anne (f=14), doktor (f=13), psikolog (f=12), ışık (f=9) ve arkadaş (f=8) olduğu görülmektedir. Metaforlar “yetkin ve alan uzmanı olan”, “yakından ilgilenen”, “yol gösteren”, “anlayan ve çözüm sunan”, “bilgi sunan” ve “güvenilir olan” olmak üzere toplam 6 kategori altında gruplanmıştır. Özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkinse 113 metafor üretildiği ve en fazla tekrar eden metaforlarınsa anne (f=21), doktor (f=10) ve arkadaş (f=6) olduğu görülmektedir. Metaforlar “geliştiren ve destekleyen biri”, “ilgili ve samimi olan”, “yetkin ve alan uzmanı olan”, “değerli ve önemli biri”, “yol gösteren”, “duygusal yakınlık sağlayan biri”, “güvenilir biri” ve “olumlu gelecek beklentisi kazandıran” olmak üzere toplam 8 kategori altında gruplandırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Özel eğitim, rehberlik ve araştırma merkezi, psikolojik danışman, rehber öğretmen, metaforik algı, özel gereksinimli birey.

Bu makaleyi şu şekilde alıntılalım: Çok, R., Sezer, S., & Aydın, Y. E. (2022). Özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin ram, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 2(3), 281-318.

THE INVESTIGATION OF METAPHORICAL PERCEPTIONS OF PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS ON THE CONCEPTS OF GRC, SCHOOL COUNSELORS AND SPECIAL EDUCATION TEACHERS

Abstract: This study examined the metaphorical perceptions of parents of children with special needs regarding the concepts of Guidance and Research Centers (GRC), school counselors and special education teachers. The data were collected from 117 parents through a form including uncompleted metaphorical sentences such as “Guidance and Research Center is similar to/like.....because”, “School counselor (guide teacher) is similar to/like.....because” and “Special education teacher is similar to/like.....because.....”. Data were analyzed and interpreted by content analysis method. As a result, parents produced a total of 116 metaphors for the concept of GRC. The most used metaphors regarding the concept of GRC were school (f=38), hospital (f=6) and light (f=5). Metaphors included “information and guidance institution”, “educational institution”, “educational assesment and diagnosis center”, “support center”, “research and development center”, “educational support institution”, “emotional intimacy and trust”, “a place that gives positive future expectation” and were grouped under eight categories. The most frequently used metaphors related to the concept of school counselor were mother (f=14), doctor (f=13), psychologist (f=12), light (f=9) and friend (f=8). Metaphors included " field expert ", "closely interested", "guider", "understanding and offering solutions", "providing information" and "credible" and were grouped under six categories. Regarding the concept of special education teacher, 113 metaphors were produced, and the most repeated metaphors were mother (f=21), doctor (f=10) and friend (f=6). Metaphors included “developer and supporter”, “relevant and sincere”, “field expert”, “someone valuable and important”, “guider”, “someone who provides emotional intimacy”, “reliable person” and “person who gives positive future expectation” and were grouped under eight categories.

Keywords: Special education, guidance and research center, psychological counselor, school counselor, metaphorical perception, individual with special needs.

Cite this article as: Çok, R., Sezer, S., & Aydın, Y. E. (2022). The investigation of metaphorical perceptions of parents of children with special needs on the concepts of grc, school counselors and special education teachers. *Ministry of Education Special Education and Guidance Journal*, 2(3), 281-318.

Giriş

Eğitim ve öğretim insanoğlunun yaşamında vazgeçilemez bir unsurdur. İnsanın var olduğu her süreçte eğitim ve öğrenme de varlığını sürdürmektedir. Her çocuk fiziksel, bilişsel ve sosyal yönden birbirlerinden farklıdır ve farklı öğrenmektedir. Ancak bu gelişim alanlarında çocuk, akranlarından ciddi anlamda farklılık gösteriyorsa özel eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Cavkaytar, 2015). Özel gereksinimli birey veya özel eğitim ihtiyacı olan birey terimi; görme yetersizliği, zihinsel yetersizlik, işitme yetersizliği, fiziksel (bedensel) yetersizlik, dil ve konuşma bozukluğu, duyu ve davranış bozukluğu, öğrenme güçlüğü, otizm, çoklu yetersizlikler ve özel yetenekli bireyleri kapsamaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020).

Çocuğun büyüme ve gelişiminde en büyük sorumluluk ebeveynlere düşmekteyken bu sorumluluk, çocuklarının özel gereksinimli olmasıyla birlikte daha da artmaktadır. Çocuklar özel gereksinime sahip olduklarında ebeveynler, öğretim, danışmanlık, davranış yönetimi, diğer çocuklarına ebeveynlik, okul ve toplumla iş birliği ve ilişkiler gibi birçok farklı görevler de üstlenmek mecburiyetindedirler. Ailenin bu süreçte özel gereksinime uyumu oldukça zorlu ve yıpratıcı olabilmektedir (Cavkaytar, 2014). Ebeveynlerin, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmalarıyla birlikte çocuklarının büyüme ve gelişimleri doğrultusunda ihtiyaç ve beklentileri değişmekte ve kaygıları da bu oranda farklılaşabilmektedir. Ebeveynler “Acaba doğru tanı konuldu mu?”, “Yasal hak ve sorumluluklarımız neler?”, “Çocuğuma en iyi eğitimi nasıl sağlayabilirim?”, “Nerelerden yardım alabilirim?”, “Çocuğumun akranlarıyla ilişkisi nasıl olacak?” gibi düşüncelere sahip olabilmekte; bu ve buna benzer çeşitli kaygılar yaşayabilmektedirler (Ardıç, 2015).

Ebeveynler bu kaygılarını gidermek için süreçte çocuklarının özel gereksinimlerini karşılamaya yönelik çeşitli kişi, kurum ve kuruluşlara başvurmakta ve bunlarla iş birliği yapmaktadırlar. Bu kurumlardan biri de Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM)’dir. RAM’lar özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarını tespit eder; bireyin becerisi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim sürecini yapılandırır ve yönlendirme yapar. Özetle RAM’lar eğitsel tanılama ve eğitim tedbirinin alınmasında öğretmen ve veliler tarafından ilk başvuru kurum olması sebebiyle önemlidir.

Ebeveynlerin süreçte çocuklarının özel gereksinimlerini karşılamaya yönelik iş birliği içinde olduğu kurumların yanı sıra kişiler de mevcuttur. Bu kişilerden biri okul psikolojik danışmanıdır. Okul psikolojik danışmanı özel gereksinimli öğrencilerin okula uyumu ve eğitime erişimi ile ilgili olanaklar konusunda öğretmenleri, yöneticileri, aileleri bilgilendirir ve bu paydaşlarla iş birliğini sürdürür; ayrıca velilere yönelik ihtiyaçları doğrultusunda aile eğitimleri düzenler, danışmanlık ve müşavirlik hizmeti sunar (MEB, 2020). Ailelerin kültürel yapısı, çocuğun yetersizlik durumundan etkilenme düzeyi, kişilik özellikleri, ekonomik durumu gibi faktörleri dikkate alarak ebeveynlere yönelik uyum sağlama, problem çözme becerileri ve kapasitelerini geliştirmelerine yönelik psikolojik destek sağlamaktadır (Hamamcı, 2007; Küçüker, 2001; Özdemir, 2015). Okullarda özel eğitim, psikolojik danışma gibi alanlarda gelişen ihtiyaçlara cevap vermek açısından okul psikolojik danışmanları anahtar bir rol üstlenmektedir (Amatea & Clark, 2005; Fitch & Marshall, 2004).

Özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin iş birliği içinde olduğu kişilerden biri de özel eğitim öğretmenidir. Ebeveynler eğitsel tanımlama sürecinde RAM'larda; okullardaysa özel gereksinim düzeyine göre özel eğitim öğretmenleriyle iş birliği hâlinindedir. Özel eğitim öğretmenleri derslerini, programda belirtilen esaslara göre planlar, okutur, bunlarla ilgili uygulamaları yapar. Öğrencinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) hazırlanmasında BEP geliştirme birimi ile iş birliği yapar; BEP'i uygular ve değerlendirir. Özel eğitim okulları ile özel eğitim sınıflarında grup eğitimi esastır. Ancak öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda birebir eğitim de gerçekleştirebilir (MEB, 2020).

Eğitim kurumlarında öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla öğretim programları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Özel eğitimdeyse bu öğretim programları çocuğun yaşına, tanısına, becerisine ve ihtiyaçlarına yönelik bireysel olarak hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu nedenle özel gereksinimli çocukların gelişimleri, bağımsız yaşam becerileri ve akademik öğrenmeleriyle ilgili destek kaynakları da çocuk ve ebeveynleri için ayrıca önemlidir (Sönmez Kartal, 2015).

Alanyazında RAM'lara yönelik algıları inceleyen sınırlı araştırmalar mevcuttur. Kekeç ve Töre (2020) tarafından yapılan çalışmada öğretmen ve idareciler RAM'ı "yönlendiren/yol gösteren", "koruyucu", "işini doğru yapma", "birleştirici/bütünleştirici"

ve “kontrol” metaforlarıyla açıklamıştır. Araştırmada üretilen olumlu metaforların sayısının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Sola Özgüç, Uzunkol ve Uysal (2019) tarafından yapılan bir çalışmadaysa öğretmen adaylarının daha çok RAM’ların işlevlerine yönelik metaforlar ürettikleri görülmüş ve öğretmen adayları RAM’ları “yol gösterici” bir kurum olarak algılamakta bunun yanında çalışma grubunun bir kısmının RAM ile ilgili hatalı algılara sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu araştırmanın amacı doğrultusunda velilerin RAM ile ilgili algılarının araştırılması, eksik veya hatalı algılara sahiplerse bu durumun değerlendirilmesi; ayrıca bilgilendirme ve müşavirlik çalışmalarının bu alanda geliştirilmesine ve hatalı algıların giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen kavramına ilişkin öğrencilerin algıları (Katataş ve Sönmez, 2019; Nas, 2019), okul psikolojik danışmanının kendileriyle ilgili algıları (Yıldız ve Türk, 2018), öğretmen adaylarının algıları (Satan, 2013) metafor yoluyla incelenmiştir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci ebeveynlerinin sorunlarına, ihtiyaçlarına ve rehberlik servisinden beklentilerine ilişkin görüşlerini inceleyen çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalar; ailelerin çocuklarının tanınmasından itibaren özel eğitim hizmeti hakkında bilgilendirilmeye, maddi ve psikolojik desteğe ulaşmada yönlendirilmeye ihtiyaç duymakta olduklarını göstermektedir (Yılmaz ve Bengisoğlu, 2019; Kot, Sönmez ve Eratay, 2018; Yazıcı ve Durmuşoğlu, 2017). Psikolojik danışmanın, velilerin bu ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri gerek çocukları gerekse kendileri için psikolojik destek alabilecekleri en yakın ve ulaşılabilir destek kaynağı olması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle özel eğitim ihtiyacı olan çocukların ailelerinin psikolojik danışmana ilişkin algılarının araştırılması ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin bu kapsamda yeniden değerlendirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Koç (2014) tarafından öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen araştırmada öğretmen kavramına yönelik metaforik algılar incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler “bilgi kaynağı, motivasyon kaynağı, yol gösterici, fedakârlık örneği, yetiştirici ve geliştirici, lider, kişisel gelişim kaynağı, tedavi edici ve iyileştirici” metaforlarıyla açıklanmıştır. Kumaş ve Süer (2020) tarafından aday öğretmenlerin özel eğitime bakışları metaforlar aracılığıyla araştırılmıştır. Araştırma sonucunda en fazla

metafor, eğitimde “fırsat eşitliği” ve “koşulsuz kabul” kategorilerinde bulunmuş ve öğretmen adaylarının olumsuz herhangi bir metafor üretmedikleri gözlenmiştir. Veli boyutundaysa özel eğitim alanında yaşadığı sorunlar, ihtiyaç ve beklentilere yönelik araştırmalar mevcutken (Yılmaz ve Bengisoy, 2019; Yazıcı ve Durmuşoğlu, 2018; Kot, Sönmez ve Eratay, 2018; Saka, 2011) öğretmen adaylarının özel eğitim alanına yönelik algılarını inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır.

Özel eğitim sürecinde ebeveynler çocuklarının eğitim sürecinde aktif rol oynamak, kaynaklara erişmek, toplumun özel eğitime bakışını etkilemek, kendini bir gruba ait hissetmek, öz yeterlik duygusuna sahip olmak, umutlu olmak, algıları değiştirmek ve eleştirel düşüncüyü öğrenmek isterler (Dunst, 2002; Lloyd & Hastings, 2009; Murray, Curran & Zellers, 2008). Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılımlarının sağlanması, özel eğitimin temel ilke ve amaçlarındandır. Özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynleri özel eğitim alanındaki gereksinimlerinin yeterince karşılanmadığını ifade etmektedir (Yazıcı ve Durmuşoğlu, 2017). Okul psikolojik danışmanı, özel eğitim öğretmeni ve RAM çalışanlarının veliler tarafından nasıl algılandıklarını görmeleri öz eleştiri yapmalarını sağlayacaktır. Ebeveynlerin algıları aynı zamanda bu kavramlara ilişkin ihtiyaç ve beklentilerini de ortaya çıkaracaktır. Ailelerin bakış açısını yansıtmayı hedefleyen bu araştırmanın konusu, alana katkı sağlayacak; uzman ve araştırmacılara fikir verecektir.

Bu çalışmada özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin algı ve deneyimlerinin metaforlar aracılığıyla ele alınması değerli görülmektedir. Elde edilecek bulgular, bu ebeveynlerin deneyimlerinin sesi olacağı düşünülmektedir. Konunun özgün olması ve metaforlar aracılığıyla çalışılması araştırmanın özgün değerine katkı sunmaktadır. Metaforun özünde bir şeyi başka bir şeye göre anlamak ya da tecrübe etmenin diğer bir yolu olarak ele alan Lakoff ve Johnson (2010), metaforun birçok kelimedenden çok daha açıklayıcı olabileceğini savunmuşlardır. Cerit (2008) ise metaforu, “insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesnelere nasıl gördükleri; farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışırken kullandıkları araç” şeklinde tanımlamaktadır. Her metaforda benzeyen, benzetilen ve bunlar arasındaki ilişki analiz edilir ve bu, zengin veri içeriği sağlar. Aynı zamanda nitel araştırmalarda örneklem sayısının azlığı aşılarak çok fazla veri toplanabilir (Saban, 2009). Eğitim alanında metaforlar anlaşılması karmaşık soyut bir

durumu anlamlandırma ve daha açıklayıcı bir düzeyde sunmak için başvuru bilimsel bir araç olarak ele alınmaktadır (Yob, 2003, s.129-131).

RAM, okul, öğretmen ve aile iş birliği sağlanırken ebeveynlerin bu kurumları ve buralarda çalışan uzmanları nasıl algıladıkları, araştırılması gereken bir konudur. Bu konuda eksik, yanlış ya da işlevsel olmayan algılar, ebeveynleri hangi yardımı, nasıl alacakları konusunda çıkmaza sokabilir. Bu amaçla bu kurumların ve alan uzmanlarının işlevsel olarak algılanmaması, özel gereksinimli birey ve onun ebeveynleri için problem durumu olarak ele alınabilir. Araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir: Özel gereksinimli bireylerin ebeveynleri RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına yönelik algıları hangi metaforlarla ifade etmektedirler ve bu metaforlara ilişkin açıklamaları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin metaforik algılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda özel gereksinimli bireye sahip ebeveynlerin deneyim ve yaşantılarından hareketle onların gözünden aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır. Özel gereksinimli bireye sahip ebeveynlerin cevaplarını aradığı sorular şunlardır:

- 1) RAM kavramına ilişkin belirledikleri metaforlar hangi kategoriler altında toplanmaktadır?
- 2) Psikolojik danışman kavramına ilişkin belirledikleri metaforlar hangi kategoriler altında toplanmaktadır?
- 3) Özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkin belirledikleri metaforlar hangi kategoriler altında toplanmaktadır?

Yöntem

Bu çalışmada “Özel gereksinimli bireye sahip ebeveynlerin RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin metaforik algıları nelerdir?” sorusu, temel problem olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda, araştırma nitel

araştırma yöntemlerinden olgu bilimsel (fenomonolojik araştırma) desende yürütülmüştür. Fenomenoloji deseninde yürütülen araştırmalar katılımcıların olgulara yönelik yaşantılarını, bakış açılarını, eğilimlerini, kavramlara yönelik tanımlamalarını derinlemesine ve ayrıntılı bir çerçevede inceler (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.69). İnsanlar ortak şeyler yaşarlar ancak yaşadıkları deneyimler ve bu deneyimleri algılama biçimleri aynı değildir (Patton, 2014). Fraenkel ve Wallen'a (2012) göre olgu bilimciler, kişilerin olgulara yönelik bakış açılarını inceleyerek olgulara verilen ortak tepkileri ortaya koyarlar.

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcıları belirlenirken olasılığa dayanmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yönteminin bir türü olan maksimum çeşitlilik tercih edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örneklemesinde, daha küçük bir örneklem grubu ile probleme ait yaşantılara sahip kişilerin çeşitliliğinin en üst seviyede yansıtılması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.119). Maksimum çeşitliliği sağlamak adına bu araştırmada özel gereksinimli bireylere sahip ebeveynler seçilirken (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, sahip olunan çocuğun ya da kişinin eğitsel tanısı gibi) değişkenler mümkün olduğunca çok sayıda yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ili Merkez İlçe RAM'da eğitsel tanısı olan bireylere sahip 117 ebeveyn oluşturmaktadır. Ebeveynlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcı Ebeveynlere İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Değişkenlerin Dağılımı	Sıklık (N)	Yüzdellik (%)
Cinsiyet	Kadın (Anne)	94	80.34
	Erkek (Baba)	23	19.66
Yaş	21-30 yaş arası	32	27.35
	31-40 yaş arası	54	46.15
	41 yaş ve üzeri	31	26.50

Değişkenler	Değişkenlerin Dağılımı	Sıklık (N)	Yüzdellik (%)
Meslek	Ev hanımı	89	76.06
	Serbest meslek	8	6.83
	İşçi	7	5.98
	Öğretmen	3	2.56
	Sağlık teknikeri	2	1.70
	Diğer meslekler (örn: esnaf, emekli, biyolog vb.)	8	6.83
Eğitim Durumu	Okuryazar	9	7.69
	İlkokul mezunu	13	11.11
	Ortaokul mezunu	36	30.76
	Lise mezunu	31	26.50
	Ön lisans ve üstü mezunu	28	23.93
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük	61	52.13
	Orta	55	47.00
	Yüksek	1	0.85
Aile yapısı	Çekirdek aile (Anne-Baba-Çocuklar)	102	87.17
	Geniş aile (Anne- Baba- Çocuklar- Diğer Akrabalar)	14	11.96
	Boşanmış aile	1	0.85
	Ölüm (Ebeveynlerden birinin kaybı)	-	-
	Evlat edinme	-	-
Çocuğun Eğitsel Tanısı	Zihinsel yetersizlik	49	41.88
	Bedensel yetersizlik	12	10.25
	Görme yetersizliği	1	0.85
	İşitme yetersizliği	8	6.83
	Dil ve konuşma güçlüğü	7	5.98
	Özel öğrenme güçlüğü	7	1.70
	Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu	11	5.98
	Yaygın gelişimsel bozukluk	2	0.85
	Süreğen hastalık	7	17.09
	Çoklu yetersizlik	1	

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan ebeveynlerin %80'i kadın ve kadınların %76'sı ev hanımıdır. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında genellikle ortaokul, lise, ön lisans ve üzeri mezunu olduğu görülmektedir. Büyük çoğunluğu (%87) çekirdek aile olarak yaşamaktadır. Katılımcıların %52'si kendilerinin gelir düzeyini düşük olarak algılarken %47'si orta düzey olarak algılamaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocukları ağırlıklı olarak zihinsel yetersizliğe (%41.88), çoklu yetersizliğe (%17.09) ve bedensel yetersizliğe (%10.25) sahiptir.

Metaforlarla Veri Toplama Aracının (Görüşme Formu) Hazırlanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar için görüş alınacak konuyla ilgili hem ortak bir anlayışın hem de veri zenginliğinin oluşmasını açık hâle getirmek için işlevsel bir metottur (Merriam, 2015). Metaforla veri toplama aracının oluşturulmasında öncelikle hangi kavram hakkında metafor formunun oluşturulacağından önceden belirlenmesi gerekir. Metafor formu ele alınan konu içerisinde herhangi bir şahıs, kavram, değer, beceri olabileceği gibi ele alınan kültürün içerisinde herhangi bir obje de olabilir. Kısacası ele alınacak konu canlı ya da cansız bir nesne ya da kavrama ilişkin olabilmektedir (Kılcan, 2021).

Araştırmada hazırlanan formun giriş kısmında metaforla veri toplamadaki amaç, ne için kullanılacağı, katılımcıların nelere dikkat etmesi gerektiği ve metafor kavramı ile ilgili kısa bir yönerge verilmiştir. Açıklayıcı olmasını sağlamak için örnek olarak herkesin üzerine anlayabileceği bir kavrama ilişkin örnek (öğretmen kavramı) verilerek açıklanmıştır. Daha sonra katılımcılardan birinci boşluk kısmına yalnızca bir ifade yazıp (Somut, soyut, canlı, cansız, özel, genel her şey olabilir.) ikinci boşluğuysa bunun nedenini açıklayan bir cümle ile doldurmaları istenmiştir. Araştırmada okul psikolojik danışmanı kavramı kullanılmış ancak metaforla veri toplama aracında açıklayıcı olması için Okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen) kavramı kullanılmıştır.

Bu araştırmada kullanılan metafor veri toplama cümleleri şu şekildedir:

1. *Rehberlik ve Araştırma Merkezi.....benzer/gibidir.*
Çünkü.....
2. *Okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen)benzer/gibidir.*
Çünkü.....
3. *Özel eğitim öğretmeni.....benzer/gibidir.*
Çünkü.....

Verilerin Toplanması

Bu araştırmayı gerçekleştirmek üzere 05/10/2021 tarihli ve E.205754 sayılı oluruyla Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmıştır. Araştırma bu doğrultuda etik ilkelere bağlı kalınarak ve katılımcılardan bilgilendirilmiş/gönüllü onam alınarak yürütülmüştür. Görüşme verilerinin toplanma sürecine ilişkin veri toplama ve analiz süreci takvimi tablo şeklinde verilmiştir (Bkn: Tablo 2).

Tablo 2.

Veri Toplama ve Analiz Sürecine İlişkin Uygulama Takvimi Tablosu

Veri Toplanan Ay	Toplanan Veri Sayısı	Geçerli Veri Sayısı	Karşılaşılan Zorluklar	Ham veri formu sayısı top.
Ekim 2021	70	64	Okuma yazma problemi/ ebeveynlerin metaforlara dair bilgi düzeyi	64
Kasım 2021	62	53	Okuma yazma problemi/ ebeveynlerin metaforlara dair bilgi düzeyi	53
Kasım 2021			Verilerin saklanması, analizi ve raporlama süreci	

Araştırmacıların Rolü

Araştırmacılar araştırılan konuyla ilgili gerekli uzmanlığa sahiptirler. Araştırmayı yapan üç araştırmacı da RAM'da psikolojik danışman olarak görev yapmaktadır ve mesleki deneyimleri 6 ila 8 yıl arasındadır. Araştırmacılarından biri PDR

anabilim dalı yüksek lisans mezunu, diğer ikisi de PDR anabilim dalında doktora öğrencisidir. Araştırmacılar veri toplama, verileri saklama ve analiz etme süreçlerinde kendilerine verilen rollere sadık kalmışlardır.

Verilerin Analizi

Metaforlar içerik analizine tabi tutulurken benzeyen (kaynak), benzetilen (transfer) unsurlarının olması gerekir. Bu unsurlar kişilerin metafora ilişkin görüşlerini ve o metaforun kişinin düşünce dünyasındaki anlamını ortaya koyar (Saban, 2009). Veri analizine geçilmeden önce elde edilen görüşme formlarının toplam 132 adet olduğu görülmüştür. Bunlardan 15 tanesi analize dâhil edilmemiştir. Bu 15 katılımcıya ait formların sekiz tanesinde metaforlara ilişkin kavramlardan benzeyen (kaynak) ve benzetilen (transfer) bir veya iki tanesinin yazılmadığı görülmüştür. Her katılımcının mantıksal veya makul bir metaforu üretmediği görülmüş olmakla birlikte, bu metaforlar “zayıf yapılandırılmış metaforlar” olarak işaretlenmiş ve yedi katılımcıya ait form, veri setinden çıkarılmıştır. Analize dâhil edilen 117 form, veri kaybının olmaması için Microsoft Excel formatına aktarılmıştır.

Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde metinler incelenerek metnin içindeki anlamlı sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin, karakterlerin veya cümlelerin varlıkları belirlenerek bunlar, sayısal veri hâline getirmek için kullanılır (Kızıltepe, 2017). “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin anlamlı bölümlerinin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.242). Araştırmada verilerin analizi sürecinde kullanılan önerilen *metaforları isimlendirme ve etiketleme aşaması, kodlama ve ayıklama aşaması, yeniden organize etme aşaması, derleme ve kategori geliştirme aşaması, geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması* adımları (Saban, 2009) izlenmiştir.

Bu çalışmada metafor formlarında yer alan RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmenine yönelik metaforlar “Excel” programının B sütununa, gerekçeleriye C sütununa aktarılmıştır. Metaforları isimlendirme ve etiketleme

aşamasında aynı/benzer isimlendirme yapılan metaforların gerekçelerine bakılarak katılımcıların görüş ve deneyimleri üzerine düşünülmüş; özel eğitim, psikolojik danışma ve rehberlik alanlarındaki terminoloji dikkate alınarak metaforlar isimlendirilmiştir. Kodlama ve ayıklama aşamasında ilgili ve anlamlı gelen bölümler araştırmacılar tarafından kodlanmıştır. Toplanan verilerin kodlanması ve bu kodlara göre bir sınıflandırılmanın yapılması tek başına anlamlı bir bulgu seti oluşturmamaktadır. Bu nedenle yeniden organize etme, derleme ve kategori geliştirme aşamalarında analizin ilk bölümünde elde edilen kodlardan yola çıkarak bu kodları birleştirip daha kapsamlı düzeyde açıklayabilen kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmacılar tarafından elde edilen son içerik analizi sonuçlarına göre metaforlar RAM için 8 kategori, okul psikolojik danışmanı için 6 kategori, özel eğitim öğretmeni içinse 8 kategori altında toplanmıştır. Bulgular kısmında kategori ve metaforlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmada verilerin geçerliliği için ilk olarak katılımcıların araştırmaya gönüllü katıldıklarına dair onam alınmıştır. Veri toplama sürecinde tüm araştırmacılar aktif olarak katılmıştır ve veriler yüz yüze toplanmıştır. Araştırmacılar verilerin analizleri, analizler sonrası raporlama aşamalarında beş defa çevrimiçi ve birçok kez yüz yüze görüşme gerçekleştirmişlerdir. Veriler araştırmacılar tarafından dikkatli bir biçimde toplanarak “Google Drive” uygulamasına yedeklenmiştir. Bulgular kısmında kategorileri açıklayan metafor ifadeleri doğrudan (K1, K6: “...” tırnak içinde) alıntı yapılarak ilgili tablonun altında yer verilmiştir. Veri toplanırken katılımcılara ortak bir yönerge verilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için kodlayıcılar arası tutarlılık katsayısı belirlenmiştir. Karşılaştırmalarda kategorilerdeki görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman (1994: s.64) formülü (Görüş Birliği/ Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda RAM için (0.94), okul psikolojik danışmanı için (0.96), özel eğitim öğretmeni için (0.94) sayıları bulunmuştur. Elde edilen değerlerin 0.90 üzerinde olduğu görülmektedir ve sonuçlar yüksek düzeyde tutarlılık göstermektedir. Ayrıca uzman değerlendirmesi için Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görevli öğretim görevlisinden destek alınmış ve bu değerlendirme sonrasında kategorilerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin bulgulara sırasıyla yer verilmiştir.

RAM Kavramına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ebeveynlerin RAM kavramına dair belirlenen kategorilere ilişkin ürettikleri metaforların dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Rehberlik ve Araştırma Merkezine İlişkin Metaforlar ve Oluşturulan Kategoriler

Kategori	Metafor	Toplam (f=116)	Yüzdellik (%)
Bilgilendirme ve Yönlendirme Kurumu	Okul (13), Işık (3), Hastane (3), Yol (2), Yol Gösteren (2), Kitap (2), Pusula (1), Yuva (1), Kalem (1), Harita (1), Danışma (1), Yönetici (1), Yönlendirmek (1), Aydınlık (1), Aydınlatıcı (2), Çıkış Yolu (1), Deniz Feneri (1), Çita (1), İkinci Bir Evimiz (1), Eğitim Yeri (1)	40	34.48
Eğitim Kurumu	Okul (14), Eğitim Kurumu (1), Eğitim Kampı (1), İş Yeri (1), Sosyalleşme Yeri (1)	18	15.52
Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Merkezi	Hastane (4), Araştırma Yeri (1), Devlet Kurumu (1), Doktor (1), Eğitim Yuvası (1), Okul (1), İş Yeri (1), Karar Verme Yeri (1), Kurum (1), Yardım Kurumu (1), Yardımcı (1)	14	12.07
Yardım Sağlayan Kurum	Ağaç (2), Çocuklara Yardım Vakfı (1), En Büyük Yardımcı (1), Sosyal Yardım Kurumu (1), Yardım Kuruluşu (1), Yardımcı (1), Yardımlaşma Yeri (1), İyilik Meleği (1), Güneş (1), Robot (1)	11	9.48
Araştırma ve Geliştirme Merkezi	Okul (6), Araştırmacı (2), Araştırma (1), Çiçek (1)	10	8.62
Eğitsel Destek Kurumu	Okul (3), Anaokulu (1), Güneş (1), İhtiyaç (1), İyilik Kurumu (1), Kapı (1), Umut (1), Yardım Kuruluşu (1)	10	8.62
Duygusal Yakınlık Sağlayan ve Güven Veren Bir Yer	Ev (2), Güvenilir Bir Ev (1), Yuva (1), Yeşeren Bahçe(1), Dert Ortağı (1), Süzgeç (1)	7	6.03
Olumlu Gelecek Beklentisi Kazandıran Yer	Işık (2), Gelecek (2), Çiçek (1)	5	4.31
Diğer	Ekmek (1)	1	0.86

Eğitim kurumu kategorisi altındaysa 18 ebeveyn, 5 farklı metafor üretmiştir. 18 ebeveynin 14'ü RAM'ı okula benzettiklerini ifade etmişlerdir. Eğitim aldıkları bir yer olarak düşündüklerinden dolayı bir ebeveyn sosyalleşme yeri olarak görürken bir ebeveyn ise eğitim kampına benzetmiştir. Bu kategori altında metafor üreten bir ebeveynse sadece fiziki koşullarından dolayı (ayrı odalarda çalışılması) iş yerine benzettiğini ifade etmiştir.

K1: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi okul gibidir. Çünkü eğitim veriliyor, her yerde öğretmenler var, ilgileniyorlar.”

K64: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi eğitim kampı gibidir. Çünkü eğitim veriyorlar, destek oluyorlar, gelişimde hızlı ilerlememizi sağlıyorlar.”

Eğitsel değerlendirme ve tanılama merkezi kategorisinde 14 ebeveyn, 11 farklı metafor üretmiştir. Ebeveynler tarafından üretilen metaforlar içerik olarak incelendiğinde RAM'ın özel eğitim hizmetleri alanında tanılama sürecindeki rolüne ve çalışmalarına ilişkin olumlu algıları görülmektedir.

K19: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi hastane gibidir. Çünkü çocukların durumuyla ilgili tedavi olmasa da teşhis konuluyor.”

K59: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi doktor gibidir. Çünkü hastalığımızın ne olduğunu bildik, buradaki değerlendirmeyele durumumuzu gördük.”

Yardım sağlayan kurum kategorisi altında 11 ebeveyn 10 farklı metafor üretmiştir. Üretilen metaforlar incelendiğinde ebeveynlerin RAM'ı yardım sağlamaya dönük bilgiler edinebildikleri ve yardım aldıkları bir yer olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

K67: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi ağaç gibidir. Çünkü farklı dallarda, farklı çocuklara el uzatırlar.”

K2: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi yardım kuruluşu gibidir. Çünkü sıkıntısı olanların işini kolaylaştırıyor, yardım ediyor.”

Araştırma ve geliştirme merkezi kategorisinde 10 ebeveyn, 4 farklı metafor üretmiştir. Ebeveynlerin bu kategoride RAM'ın çocukların sorunlarının araştırılması ve çocukların gelişmelerini destekleyen çalışmalarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu kategori altında oluşturulan metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K36: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi okul gibidir. Çünkü çocuğun zekâsı, konuşması, fiziği, her şeyi burada araştırılıyor.”

K26: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi araştırmacı gibidir. Çünkü gelen çocukların durumunu araştırır, eğitimin alt yapısıdır, rehabilite olması gereken çocukların eğitim alabilmesi için güzel bir yapıdır.”

Ebeveynlerden 7’si RAM’ı duygusal yakınlık sağlayan ve güven veren bir yer olarak algılamaktadır ve oluşturulan bu kategori altında 6 farklı metafor üretilmiştir. Bu kategorideki metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K101: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi ev gibidir. Çünkü aile sıcaklığı ile çocuklara yaklaşım ilgi göstermektedirler.”

K71: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi süzgeç gibidir. Çünkü fırsatçılardan koruyan, güvenilir bir devlet kurumudur. Herkese rapor vermez, ihtiyacı olana eğitim verir, ihtiyacı olmayanı eler.”

Olumlu gelecek beklentisi kazandıran yer kategorisi altında 5 ebeveyn, 3 farklı metafor üretmiştir. Bu kategorideki metaforların içerikleri incelendiğinde bu ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarının gelecek yaşantıları ve alacakları eğitimle ilgili RAM’ın sunduğu hizmet ve çalışmaların geleceğine olumlu katkıda bulunabileceğini algıladıkları görülmektedir. Bu kategori altında oluşturulan metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K17: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi ışık gibidir. Çünkü çocukların geleceği için gerekli, oğlum için bir adım, bir ışık, tedavi için bir adım, geleceğini aydınlatıyor.”

RAM ile ilgili üretilen metaforlardan sadece bir metafor (ekmek) kategori dışı kalmıştır:

K84: “Rehberlik ve Araştırma Merkezi ekmek gibidir. Çünkü yesen de olur yemesen de olur; burada fazla durmamak gerekir.”

Okul Psikolojik Danışmanına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ebeveynlerin okul psikolojik danışmanı kavramına dair belirlenen kategorilere ilişkin ürettikleri metaforların dağılımı Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4 ve Şekil 2 incelendiğinde ebeveynlerin okul psikolojik danışmanı kavramına ilişkin toplam 116 metafor ürettikleri saptanmıştır. Bu metaforlar araştırmacılar tarafından “yetkin ve alan uzmanı olan”, “yakından ilgilenen”, “yol gösteren”, “anlayan ve çözüm sunan”, “bilgi sunan” ve “güvenilir olan” olmak üzere toplam 6 kategori altında gruplanmıştır.

Yetkin ve alan uzmanı olan kategorisi altında 33 ebeveyn, 20 farklı metafor üretmiştir. Üretilen metaforların içeriğine bakıldığında ebeveynlerin okul psikolojik danışmanlarının çocuk ve velilere yönelik danışmanlık becerileri ve rehberlik hizmetlerine dair olumlu bir bakış açılarının olduğu görülmektedir. Yetkinlikleri ve uzmanlıkları doğrultusunda bu kategoride en çok üretilen metaforlar psikolog (f=7) ve doktor (f=6) metaforlarıdır. Bu kategorideki metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir: Bu kategoride katılımcı ebeveynlerin ürettikleri “yol gösteren (f=1) ve yol gösterici (f=1)” metaforları isim olarak yol gösteren kategorisine işaret etse de okul psikolojik danışmanının yetkinlik ve alan uzmanlığına vurgu yaptıklarından dolayı bu kategori altında değerlendirilmiştir.

K38: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen psikolog gibidir. Çünkü çocukların ruhsal sorunlarını fark eder, çözüme ulaştırmaya çalışır.”

K102: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen doktor gibidir. Çünkü çocuklarla ilgilenir, çocukların sorunlarını paylaşır, ailelere anlatır. Belki de bizim göremediğimizi görüyorlar.”

K75: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen yeşeren bir ağaç gibidir. Çünkü bizi aydınlatır, işini hakkıyla yaptığında doğa dostu gibidir.”

K27: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen yol gösterici gibidir. Çünkü bizi bilinçlendiren, farklı bakış açısı kazandıran kişidir.”

K5: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen yol gösteren gibidir. Çünkü psikolojik olarak ve her konuda yardımcı oluyor ve yanımızdadır.”

Yakından ilgilenen kategorisi altında 29 ebeveyn, 14 farklı metafor üretmiştir. Üretilen metaforlar içerik bakımından incelendiğinde ebeveynlerin psikolojik danışmanların onları ilgiyle dinledikleri, doğal ve samimi olduklarına dair olumlu algıtaşıdıkları görülmektedir. Bu kategorideki metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K63: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen anne gibidir. Çünkü anlıyor, derdimizi anlattığımızda empati kurarak bizi anlıyor anne gibi.”

K14: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen arkadaş gibidir. Çünkü rahatça konuşabiliyoruz, eğitimle ilgili eksiklerimizi tamamlamamıza yardımcı olur.”

K6: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen güneş gibidir. Çünkü çok güzel aydınlatıyor, sıcakkanlı ve ısıtıyorlar.”

Ebeveynlerden 24’ü okul psikolojik danışmanını yol gösteren biri olarak algılamaktadır ve oluşturulan yol gösteren kategorisi altında 17 farklı metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar içerik bakımından incelendiğinde ebeveynlerin, okul psikolojik danışmanının öğrenci ve velilerin karşılaştıkları sorunları çözmede onlara alternatif çözüm yolları sunduğuna ve yol gösterici olduğuna dair açıklamaları görülmektedir. Bu kategorideki metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K85: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen kılavuz gibidir. Çünkü birçok şeyi ondan öğreniriz, çocuklarımızla ve ailemizle olan sorunlarımızı çözer, yol gösterir.”

K67: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen ışık gibidir. Çünkü verdiği ışıkla yol gösteriyor ve aydınlatıyor.”

Anlayan ve çözüm sunan kategorisi altında 12 ebeveyn, 8 farklı metafor üretmiştir. Bu kategoride üretilen metafor içeriklerine bakıldığında ebeveynlerin okul psikolojik danışmanlarının anlama ve çözüm sunma becerilerine yönelik olumlu algıları görülmektedir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K18: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen can yoldaşı gibidir. Çünkü derdimi anlar, paylaşır, sorunlarımı çözer.”

K54: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen anne gibidir. Çünkü çocuğun sorununu anlayabiliyor, çözebiliyor.”

K107: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen doktor gibidir. Çünkü sıkıntılarımızı söyleriz, çare bulurlar.”

Ebeveynlerden 10’u okul psikolojik danışmanını bilgi sunan biri olarak algılamaktadır. Bilgi sunan kategorisi altında 9 farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar incelendiğinde ebeveynlerin okul psikolojik danışmanının

bilgilendirme çalışmalarıyla ilgili olumlu algıları görülmektedir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K1: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen kitap gibidir. Çünkü içi bilgi dolu insanlardır, çocuklara hayatı öğretirler.”

K32: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen doktor gibidir. Çünkü her derdim sıkıntım olduğunda bilgi almak için gidiyorum.”

Güvenilir olan kategorisi altında 6 ebeveyn, 5 farklı metafor üretmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar içerik olarak incelendiğinde ebeveynlerin okul psikolojik danışmanına kendilerini yakın hissetme ve güven duymalarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K8: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen anne gibidir. Çünkü çocuğu ona emanet ederiz, güvenilirdir.”

K17: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen arkadaş gibidir. Çünkü derdimi anlatabildiğim tek kişi arkadaştır.”

Okul psikolojik danışmanı ile ilgili üretilen metaforlardan 2 metafor kategori dışı kalmıştır. Kayıp eşya metaforunu kullanan ebeveyn, okul psikolojik danışmanını ulaşılmaz olarak gerekçelendirmektedir. Bir ebeveyn de okul psikolojik danışmanının ne iş yaptığını bilmediğinden ismen çağrışımında bulunarak algısını gerekçelendirmektedir.

K109: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen kayıp eşya gibidir. Çünkü istediğimizde ulaşmak imkânsız.”

K66: “Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmen rehber gibidir. Çünkü ne iş yaptığını bilmiyorum, ismi onu çağrıştırıyor.”

Özel Eğitim Öğretmenine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ebeveynlerin özel eğitim öğretmeni kavramına dair belirlenen kategorilere ilişkin ürettikleri metaforların dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5.

Özel Eğitim Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforlar ve Oluşturulan Kategoriler

Kategori	Metafor	Toplam (f=113)	Yüzdeler (%)
Geliştiren ve Destekleyen Biri	Kitap (2), Yardımcı (2), Anne (2), Arkadaş (2), Abla (1), Baston (1), Başarı (1), Bilgi (1), Bilgi Deposu (1), Bilgiyi Pekiştirmek (1), Bir Elmanın Yarı (1), Cevher (1), Dayanak (1), Doktor (1), Güneş (1), Işık (1), İlgi (1), Kılavuz (1), Melek (1), Öğretici (1), Önder (1), Su (1), Temiz Bir Kalp (1), Yol Gösterici/Öğretmen (1)	28	24.78
İlgili ve Samimi Olan	Anne (14), Arkadaş (4), Bakıcı/Anne (1), İkinci Anne (1), Anne Yarı (1), Anne-Baba (1), Anne-Babadan Üstün/Mükemmel (1), Abla (1), Aile Bireyi (1), Dost (1), Sevgi Pınarı (1)	27	23.89
Yetkin ve Alan Uzmanı Olan	Doktor (9), Profesör (2), Anne (2), Benim Yardımcım (1), Bilgili Hocalar (1), Gelişim Uzmanı (1), İlaç (1), Kurtarıcı (1), Profesör/Hoca (1), Uzman (1), Uzman Doktor (1), Yardımcı (1), Yol Gösteren Rehber (1)	23	20.35
Değerli ve Önemli Biri	Ağaca Verilen Su (1), Su (1), Gıda (1), Hayat (1), Olmazsa Olmaz (1), Halat (1), Çocuğum (1)	7	6.19
Yol gösteren	Işık (2), Kılavuz (2), Güneş (1), Parlayan Bir Yıldız (1), Yardımcı (1)	7	6.19
Duygusal Yakınlık Sağlayan Biri	Aile (1), Baba (1), Çiçek (1), Dost (1), Güneş (1), Kitap (1), Kuşlar (1)	7	6.19
Güvenilir Biri	Anne (3), Eğitimci (1), Güven (1), İkinci Güvendiği İnsan (1)	6	5.31
Olumlu Gelecek Beklentisi Kazandıran	Umut (3), Gelecek (1), Kapı (1)	5	4.42
Diğer	Ağaçtan Düşen Yaprak (1), Memur (1), Kedi (1)	3	2.65

Şekil 3. Özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkin kategori ve metafor bulutu

Tablo 5 ve Şekil 3'teki verilere baktığımızda ebeveynlerin özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkin 113 metafor ürettikleri görülmektedir. Bu metaforlar araştırmacılar tarafından “geliştiren ve destekleyen biri”, “ilgili ve samimi olan”, “yetkin ve alan uzmanı olan”, “değerli ve önemli biri”, “yol gösteren”, “duygusal yakınlık sağlayan biri”, “güvenilir biri” ve “olumlu gelecek beklentisi kazandıran” olmak üzere toplam 8 kategori altında gruplanmıştır.

Ebeveynlerden 28'i, özel eğitim öğretmenini geliştiren ve destekleyen biri olarak algılamaktadır. Bu kategori altında 24 farklı metafor üretilmiştir. Üretilen metafor içeriklerine bakıldığında ebeveynlerin özel eğitim öğretmenini çocuklarının gelişimine yardımcı olan, eksikliklerini tamamlayan ve onlara destek olan biri olarak algıladıkları görülmektedir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K43: “Özel eğitim öğretmeni melek gibidir. Çünkü çocuğumla ilgili benim yapamadıklarımı yaptılar, onu yürüttüler, ilgileniyorlar, her şeyi öğretiyorlar.”

K62: “Özel eğitim öğretmeni baston gibidir. Çünkü çocuğum o olmazsa yürüyemez. Elinden tutan, destek olan kişidir.”

K101: “Özel eğitim öğretmeni arkadaş gibidir. Çünkü çocukla oyun oynayıp onun gelişimine onun dilinde katkı sağlamaktadır.”

İlgili ve samimi olan kategorisi altında 27 ebeveyn, 11 farklı metafor üretmiştir. Üretilen metaforlara bakıldığında bu kategoride ebeveynlerin özel eğitim öğretmenini en çok anneye ve aile bireylerinden birine (f=21) benzettikleri görülmektedir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K63: “Özel eğitim öğretmeni anne gibidir. Çünkü çok sabırlılar, ilgililer, anneden daha üstündürler.”

K37: “Özel eğitim öğretmeni anne gibidir. Çünkü çocukların sorunlarıyla annesi gibi ilgileniyor, eğitiyor.”

K74: “Özel eğitim öğretmeni arkadaş gibidir. Çünkü seni dinlerler, anlayışlılar, çocuklarla ilgileniyorlar.”

K100: “Özel eğitim öğretmeni aile bireyi gibidir. Çünkü bana yol gösteriyor, çocuğumla benim kadar ilgileniyor, çabalıyor bizim için.”

Ebeveynlerden 23'ü, özel eğitim öğretmenini yetkin ve alan uzmanı olarak algılamaktadır. Yetkin ve alan uzmanı kategorisinde 13 farklı metafor üretilmiştir. Bu

kategoride en çok üretilen doktor (f=9) metaforudur. Üretilen metaforlar incelendiğinde ebeveynlerin özel eğitim öğretmenliğinin uzmanlık gerektiren becerilere dayalı olduğunu ve özel eğitim öğretmenin yetkin olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca ebeveynler özel eğitim öğretmenini çocuklarının yetersizliğine karşı iyileştirici bir güç olarak algılamaktadır. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K84: “Özel eğitim öğretmeni doktor gibidir. Çünkü veli olarak müdahale edemediğimiz şeylere müdahale eder.”

K86: “Özel eğitim öğretmeni uzman doktor gibidir. Çünkü çocukları geliştirir, daha bilgili ve daha eğitlidir.”

K59: “Özel eğitim öğretmeni ilaç gibidir. Çünkü ilaç gibi çocuğuma şifa verecektir.”

Değerli ve önemli biri kategorisi altında 7 ebeveyn, 7 farklı metafor üretmiştir. Üretilen metafor içeriklerine bakıldığında ebeveynler özel eğitim öğretmenlerini değerli, önemli ve vazgeçilmez olarak görmekte ve olumlu algılamaktadır. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K25: “Özel eğitim öğretmeni hayat gibidir. Çünkü özel bir çocuğa sahip olduğum için özel eğitim öğretmenleri bizim tam olarak hayatımız oldu, iyi ki varlar.”

K97: “Özel eğitim öğretmeni su gibidir. Çünkü öğrencilere dupduru, tertemiz hayat sunar, temel ihtiyaçtır, onsuz olmaz.”

Yol gösteren kategorisi altında 7 ebeveyn, 5 farklı metafor üretildiği ve bu metaforlarda ebeveynlerin özel eğitim öğretmenini çocukları ve kendileriyle ilgili konularda yol gösteren ve yönlendirici biri olarak algıladıkları görülmektedir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K5: “Özel eğitim öğretmeni yardımcı gibidir. Çünkü bilmediğimiz şeyleri, eksiklerimizi tamamlayan önemli bir kişidir. Çocuklarla ilgili yön gösterir.”

K110: “Özel eğitim öğretmeni kılavuz gibidir. Çünkü çocuğun bundan sonraki yaşantısında bazı şeylere örnek olabilir.”

Ebeveynlerden 7’si, özel eğitim öğretmenini duygusal yakınlık sağlayan biri olarak görmekte ve kendilerini özel eğitim öğretmenine yakın hissetmektedir. Bu kategori altında 7 farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K20: “Özel eğitim öğretmeni aile gibidir. Çünkü yakın hissettiriyor, akıl danışıyoruz, emek veriyorlar.”

K82: “Özel eğitim öğretmeni çiçek gibidir. Çünkü gördüğünde bile mutlu olursun, mis kokar, huzur verir.”

Güvenilir biri kategorisi altında 6 ebeveyn, 4 farklı metafor üretmiştir. Bu kategoride özel eğitim öğretmeni, 3 ebeveyn tarafından anneye benzetilmiştir. Bir katılımcı ebeveyn, özel eğitim öğretmenin eğitim yönüne vurgu yapsa da bunu güven duygusuyla ilişkilendirmiştir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K41: “Özel eğitim öğretmeni anne gibidir. Çünkü ben yanında olmasam da çocuğumla ilgileniyor, güvenilir.”

K83: “Özel eğitim öğretmeni güven gibidir. Çünkü çocuğumu emanet edebiliyorum.”

K103: “Özel eğitim öğretmeni eğitmen gibidir. Çünkü çocuğuma eğitim veriyor, bunun için de güvenilir olması gerekir.”

Olumlu gelecek beklentisi kazandıran kategorisi altında 5 ebeveyn, 3 farklı metafor üretildiği ve bu metaforlarda ebeveynler özel eğitim öğretmenini umut, gelecek, imkân sağlayan gibi geleceğe yönelik olumlu algılarla ilişkilendirmişlerdir. Bu kategoride üretilen metafor ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

K31: “Özel eğitim öğretmeni umut gibidir. Çünkü hayatımızın parçası olarak çocuklarımın vebenim hayatıma dokunuyor, çocuğumun iyileşme umudu.”

K58: “Özel eğitim öğretmeni umut gibidir. Çünkü çocuğumuzun geleceği için umut ediyoruz, önce Allah, sonra o.”

K39: “Özel eğitim öğretmeni kapı gibidir. Çünkü sorunları çözebileceğimize inanıyoruz, bize eğitimde kapı açan kişi.”

Özel eğitim öğretmeni ile ilgili üretilen metaforlardan 3 metafor kategori dışı kalmıştır. Kategori dışı metaforlar içerik olarak incelendiğinde ebeveynler (f=3), özel eğitim öğretmenin iletişimini açık ve anlaşılır bulmadığı, sadece kendisine verilen görevi yaptığı ve ilgili olmadığına dair gerekçeler sunmuşlardır. Kategori dışı kalan metafor ifadeleri şu şekildedir:

K24: “Özel eğitim öğretmeni ağaçtan düşen yaprak gibidir. Çünkü özel çocuklarla yeterince ilgilenmiyorlar, dikkat etmiyorlar, normal öğretmenlerden bir farkı yok.”

K7: “Özel eğitim öğretmeni memur gibidir. Çünkü kendilerine verilen görevleri yapıyorlar.”

K98: “Özel eğitim öğretmeni kedi gibidir. Çünkü sürekli miyavlar ve anlaşılmayan şeyler söyler.”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin metaforik algılarını incelemeyi amaçlayan bu araştırmaya katılan 117 katılımcıdan üç kavrama ilişkin toplam 345 metafor ve 22 kategori elde edilmiştir. Kategoriler ve bu kategorilere ait metaforlar RAM, okul psikolojik danışmanı ve özel eğitim öğretmeni şeklinde sırayla açıklanmıştır.

RAM kavramına ilişkin en fazla sıklığa sahip metaforlar okul (f=38), hastane (f=6) ve ışık (f=5) olduğu görülmektedir. Kategori bazlı değerlendirdiğimizde bilgilendirme ve yönlendirme kurumu, eğitim kurumu, eğitsel değerlendirme ve tanılama merkezi şeklinde işlevlerine yönelik vurgulamaların yapıldığı görülmektedir. Ebeveynlerin eğitsel tanılama ve yerleştirme süreçlerinde RAM ile irtibat hâlinde olmaları, RAM'ın fiziki ve içerik olarak okula benzemesi ve çalışanların öğretmen olması, bu algıları ürettiği ve buna yönelik metaforlar oluşturmalarını sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir değerlendirme ise RAM'da çocuğun eğitsel performansının alınması, ölçme ve değerlendirme yapılması, eğitsel tanılamamanın yapılması ebeveynlerin RAM'ı algılayışlarını etkilediği şeklinde değerlendirilebilir. Ebeveynler özel gereksinimli bireyler konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Bilgilendirme ve yönlendirmeye ihtiyaç duymaktadır ve bu ihtiyacı karşılayan RAM'ı bilgilendirme ve yönlendirme kurumu olarak algılamaktadırlar. 116 ebeveyninden sadece biri, RAM'a ilişkin işlevsel olmayan metafor üretmiştir.

Özel gereksinimli bireye sahip ebeveynler çocuklarının eğitim, duygusal, sosyal, akademik ve yaşam becerileri alanlarında çeşitli zorluklar ve kaygılarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Ardıç, 2015). Gereksinimine uygun eğitim ortamının sağlanabileceğini, gelişiminin desteklenebileceğini ve ne tür eğitim imkânlarına sahip olduklarını öğrenmeleri ebeveynlerin kaygılarını azaltmakta ve gelecekle ilgili olumlu beklentiler oluşturmaktadır. Bu durum ebeveynlerin duygusal olarak rahatlamalarını sağlamakta ve

RAM'ın duygusal yakınlık sağlayan ve güven veren bir yer olma algısını şekillendirmektedir.

Okul psikolojik danışmanı kavramına ilişkin en fazla sıklığa sahip metaforların anne (f=14), doktor (f=13), psikolog (f=12), ışık (f=9) ve arkadaş (f=8) metaforları olduğu görülmektedir. Metaforlar incelendiğinde, ebeveynlerin okul psikolojik danışmanlarının hem alan uzmanlığı hem de kişisel olarak yakından ilgilenme, güvenilir olma gibi kişilik özellikleri boyutlarında değerlendirmeler yaptıkları görülmektedir. Okul psikolojik danışmanı kavramına ilişkin üretilen 116 metafor içerisinde bir işlevsel olmayan, bir de olumsuz metafor üretildiği görülmektedir. Üretilen bu metaforlar içerik olarak incelendiğinde ebeveynin okul psikolojik danışmanına ulaşmada zorluklar yaşamış olabileceği düşünülmektedir.

Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelere, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sağlanması, aile içi ilişkileri güçlendirir. Özel gereksinim konusunda eğitim, iletişim, destek, tartışma gibi olanakları sağlamak, aile içinde özel gereksinim konusunda algıları da değiştirmektedir (Fiedler, Simpson ve Clark, 2007). Bu çalışmada okul psikolojik danışmanı kavramına ilişkin metaforlar incelendiğinde bu görüşleri destekleyen bulgular mevcuttur. Ebeveynler, okul psikolojik danışmanını yol gösterici, destekleyici, bilgilendirici, samimi, güvenilir ve alan uzmanı olarak algılamaktadırlar.

Özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkin en fazla tekrar eden metaforların anne (f=21), doktor (f=10) ve arkadaş (f=6) olduğu görülmektedir. Anne yarısı, anne-baba ve arkadaş gibi duygusal yakınlık metaforları ele alındığında metaforların ağırlıklı olarak yakın çevreyle ilişkili, duygusal bağların daha ağır bastığı metafor içerikleri ürettikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Doktor, profesör, kitap, kılavuz gibi özel eğitimin uzmanlık alanlarına vurgu yapılan metaforların görece daha az olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ebeveynlerin özel gereksinimli çocukları konusunda aileyi rahatlatan, ilgili ve samimi olan, duygusal yakınlığı sağlayan, destekleyen ve güven veren içeriklerini önemsediklerini düşündürmektedir. Aileler özel gereksinimli çocuğa sahip olduklarında özel eğitimden ilk bekledikleri, onlara uzman olarak destek sunmaktan ziyade onların yaşadığı zorlukları gerçekten anlayan ve rahatlatan kişilere ihtiyaç duydukları yorumu yapılabilir. 113 ebeveyninden ikisinin özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkin olumsuz metafor ürettikleri görülmüştür. Üretilen metaforlar içerik olarak incelendiğinde özel eğitim öğretmeni, anlaşılamayan ve ilgisiz olarak algılanmaktadır. Bundy'e (2005) göre,

ebeveynlerin özel eğitim öğretmeninden beklentileri; kendilerinin dinlemesi ve anlaşılması, etkili gelişim için özel gereksinim alanlarıyla ilgili bilgilendirme, iş birliğinin yürütülmesi ve çeşitli yetersizlik türleri hakkında bilgi sunmaları şeklindedir.

Özel gereksinimli çocuğu olan anne babaların gereksinimlerini inceleyen bir çalışmada ebeveynler, çocuğun yetersizliği hakkında bilgiye, çocuğun davranışlarına uygun tepkiler vermeye, yeni beceriler öğretmeye, çocuğun dünyasını anlamaya ihtiyaç duymaktadırlar (Sucuoğlu, 1995). Ebeveynlerin RAM kavramına ilişkin bilgilendirme ve yönlendirme, eğitsel destek kurumu, eğitim kurumu kategorileri bu araştırmanın bilgi sunma boyutu ile ilişkilendirilebilir. Okul psikolojik danışmanı kavramına ilişkin yetkin ve alan uzmanı olma, yol gösterme, bilgi sunma, anlama ve çözüm sunma kategorileri; özel eğitim öğretmeni kavramına ilişkin geliştirme ve destekleme, yetkin ve alan uzmanı olma, yol gösterme kategorileriye gereksinimine uygun çözüm ve beceriler konusundaki algıları desteklemektedir.

Bu çalışmada RAM, özel eğitim öğretmeni kavramlarına ilişkin üretilen kategorilerden birisi olumlu gelecek beklentisidir. Heiman (2002), ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarına yönelik gelişim ve destek elde ettiklerinde bunun çocuklarının geleceğine olumlu katkılar sunacağına yönelik görüş belirttiklerini ifade etmiştir. Ebeveynlerin birçoğu özel gereksinimli çocuğa sahip olduktan sonra yaşam tarzlarının değiştiğini ve sosyal çevreyi çocuklarına göre düzenlediklerini ifade etmişlerdir. Sosyal yaşamlarında yüksek düzeyde hayal kırıklığı ve memnuniyetsizlik ifade ettiklerini ve çoğu zaman hayatlarının bir rutinden ibaret olduğunu söylemişlerdir. Özel gereksinimli çocuğun durumunu gerçekçi kabul etmenin önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu durumda bile gelecekle ilgili beklentileri konusunda umut taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal kaynakların ve desteğin önemli olduğunu, etkili müdahale programları, alan uzmanlarıyla iş birliğinin bu umudu taşımaya yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bu süreçte öğretmenler, aile ile iş birliği yaparak özel gereksinimli öğrenciler ve aileler için uygun öğretimsel amaç ve hedefler seçebilirler. Çocuğu değerlendirme sürecinde aileyle birlikte hareket etmek, aileler ve uzmanlar arasında iş birliğini geliştirir (Lerner, Lowenthal ve Egan, 2003).

Yaş grupları fark etmeksizin özel gereksinimli bireylerde aile üyelerinin katılımı önemlidir (Stephenson ve Dowrick, 2000). Uzmanlar sağlanan desteklerin etkililiğini üst düzeyde sürdürülebilir bir zemine oturtulması için aile eğitiminin önemi konusunda

hem fikirdirler (Dabkowski, 2004). Ebeveynler özel eğitim ile ilgili bilgi sahibi olduklarında özel eğitim öğretmenlerine karşı yargılayıcı olmadıklarını, onların uzmanlıklarına güvenerek daha ümitli olduklarını belirtmişlerdir. Bilgi sahibi olduklarında ebeveynlerin algıladıkları öz yeterlik, karar verme becerileri, kaynaklara nasıl erişeceğini bilme, etkinliklere katılım gösterme, algıda olumlu değişim gösterme, karşılıklı saygı duyma ve değişime inanma düzeyleri artmaktadır (Murray, Handyside, Straka & Arton-Titus, 2013).

Aile, okul, RAM, özel eğitim desteği sağlayan kurum ve kişiler ile iş birliği bu araştırmada sürekli vurgulanan konudur. RAM'larda özel eğitim ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinde özel gereksinimli bireylerin ailelerine yönelik bilgilendirme çalışmalarının yaygınlaştırılmasının yanı sıra ebeveynlerle yapılan iş birliğinin güçlendirilmesinin özel gereksinimli bireye sunulacak hizmetlerin kalitesini artıracığı düşünülmektedir. Okul psikolojik danışmanına okullarda özel eğitimle ilgili etik uygulamalar, özel eğitimde ihtiyaç ve rolleri belirleme, özel eğitimdeki mesleki kavramlarla ilgili bilgi düzeyi, ölçme ve değerlendirme, çocuklar için uygun olan yerleştirme ile ilgili öneriler sunma, uygun materyaller (kitap, etkinlik vb.) belirleme gibi alanlarda ihtiyaç duyulmaktadır (Trolley, Haas ve Patti, 2009: s.1-6). Okul psikolojik danışmanları, özel eğitim alanında kendi görev ve sorumlulukları konusunda ebeveynlere bilgilendirici seminerlerle, özel eğitim farkındalık kurslarıyla, grup eğitimleriyle sistemli ve düzenli şekilde müşavirlik yapabilirler.

Bu araştırmada maksimum çeşitlilik gözetilerek çok sayıda özel gereksinimli bireye sahip ebeveynlerin söz konusu kavramlara ilişkin algıları metaforlarla incelenmiştir. Ebeveynlerin metaforlarında RAM'ın daha çok okula benzetildiği ve eğitim verilen bir kurum algısı varken okul psikolojik danışmanının yetkinliğine ve uzmanlığına, özel eğitim öğretmenin ise destekleyici ve ilgili olma özelliklerine yönelik algılara sahip olduklarına ulaşılmıştır. Elde edilen metaforlar, katılımcıların zihinlerinde bu kavramlara ilişkin birer temsil olduğundan dolayı bu temsillerin tam olarak ne ifade ettiği; ebeveynlerle odak grup görüşmeleri, özel eğitim değerlendirme sürecinde gözlem, okul psikolojik danışmanlarıyla görüşme gibi çalışmalar yapılırsa bunların araştırmaya zenginlik ve çoklu bakış açısı katacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Altındağ-Kumaş, Ö. ve Süer, S. (2020). Öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algıları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1076-1101.
- Amatea, E. S. & Clark, M. A. (2005). Changing schools, changing counselors: A qualitative study of school administrators' conceptions of the school counselor role. *Professional School Counseling*, 9(1), 16-27. <https://doi.org/10.1177/2156759X0500900101>
- Ardıç, A. (2015). Özel gereksinimli çocuk ve aile. İçinde, Cavkaytar, A. (Ed.). *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği*. (ss.29-62). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bundy, D. J. (2005). Effective steps to creating parent/teacher partnerships in special education. (Theses and Graduate Projects). Master of Arts in Education, Ausburg University, Ausburg.
- Cavkaytar, A. (Edt.) (2015). *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği*, (3. baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (Edt.) (2014). *Özel eğitimde uygulamalı aile eğitimi*, (2. baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 293-712.
- Dabkowski, D. M. (2004). Encouraging active parent participation in IEP team meetings. *Teaching Exceptional Children*, 36. 34-39.
- Dunst, C. J. (2002). Family-centered practices: Birth through high school. *Journal of Special Education*, 36(3), 139-147.
- Fiedler, C. R., Simpson, R. L., & Clark, D. M. (2007). *Parents and families of children with disabilities: Effective school-based support services*. Prentice Hall.
- Fitch, T. J., & Marshall, J. L. (2004). What counselors do in high-achieving schools: A study on the role of the school counselor. *Professional School Counseling*, 7(3), 172-177.
- Fraenkel, W. & Wallen, N. E. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.

- Hamamcı, Z. (2007). Anne babalara sunulan bir hizmet: aile rehberliği. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 73, 20-21. (<https://books.google.com.tr/> adresinden 12.01.2021 tarihinde çevrimiçi olarak alınmıştır).
- Heiman, T. (2002). Parents of children with disabilities: Resilience, coping, and future expectations. *Journal of developmental and physical disabilities*, 14(2), 159-171.
- Kekeç, H. B., Töre, E. (2020). “Rehberlik ve Araştırma Merkezi” kavramına ilişkin öğretmenlerin ve idareci algıları: metafor çalışması. *İZÜ Eğitim Dergisi*, 2(3), 19-41.
- Kılcan, B. (2021). Eğitim bilimlerinde metaforların veri toplama aracı olarak kullanılması, örnek bir uygulama. İçinde Kılcan, B. (Ed.) *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi*, (ss. 89-108), Ankara: Pegem Akademi.
- Kızıltepe, Z. (2017). İçerik analizi. F. Nevra-Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.). İçinde *Nitel araştırma. Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (253-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleğikavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-72.
- Kot, M., Sönmez, S., Eratay, E. (2018) Özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin yaşadıkları zorluklar. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (37), 85-96.
- Küçüker, S. (2001). Erken eğitimin gelişimsel geriliği olan çocukların anne-babalarının stres ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3, (1), 1-11.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar hayat, anlam ve dil* (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Lerner, J. W., Lowental, B. ve Egan, R. W. (2003). *Preschool children with special needs*. (Second Edition). Boston MA: Allyn & Bacon Publisher.
- Lloyd, T. J., & Hastings, R. (2009). Hope as a psychological resilience factor in mothers and fathers of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(12), 957-968.

- MEB (2020). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (<https://orgm.meb.gov.tr/meb> adresinden 15.06.2021 tarihinde çevrim içi olarak alınmıştır).
- Merriam, S., B. (2015). *Nitel araştırma, desen ve uygulama için rehber*. (Orj. Qualitative research a guide to design and implementation). (S.Turan, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, B. M. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd Edition). Thousand Oaks, CA: Sage Publications (<https://books.google.com.tr/> adresinden 20.06.2021 tarihinde çevrim içi olarak alınmıştır).
- Murray, M. M., & Curran, E. M. (2008). Learning together with parents of children with disabilities: Bringing parent-professional partnership education to a new level. *Teacher Education and Special Education*, 31(1), 59-63.
- Murray, M. M., Handyside, L. M., Straka, L. A., & Arton-Titus, T. V. (2013). Parent Empowerment: Connecting with Preservice Special Education Teachers. *School Community Journal*, 23(1), 145-168.
- Nas, E. (2019). Bir metafor çalışması: öğrencilerin rehberlik servisine ilişkin algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 291-301.
- Özdemir, O. (2015). Ailelere sunulan hizmetler ve destekler. İçinde, Cavkaytar, A. (Ed.). *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği*. (ss. 63-88). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün, S. B. Demir, Çev. Ed) Ankara: Pegem Akademi.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saka, S. (2011). Zihinsel engelli öğrenci velilerinin eğitim ihtiyacının belirlenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 65-80.
- Satan, A., A. (2013). Öğretmen adayı öğrencilerin psikolojik danışman ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 64-92.

- Sola Özgüç, C., Uzunkol, E., Uysal, A. Z. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının rehberlik ve araştırma merkezlerine ilişkin metaforik algıları. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2(1), 48-63.
- Sönmez Kartal, M. (2015). Aile katılımı. İçinde, Cavkaytar, A. (Ed.). *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği*. (ss. 117-134). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Stephenson, J. R., & Dowrick, M. (2000). Parent priorities in communication intervention for young students with severe disabilities. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 35, 25-35. (<https://www.jstor.org/stable/23879704> adresinden 13.06.2021 tarihinde çevrim içi olarak alınmıştır).
- Sucuoğlu, B. (1995). Özürlü çocuğu olan anne-babaların gereksinimlerinin belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2(1), 10-18.
- Thayer-Bacon, B. J. (2000). *Transforming critical thinking: Thinking constructively*. Teachers College Press (<https://books.google.com.tr/> adresinden 01.02.2022 tarihinde çevrim içi olarak alınmıştır).
- Trolley, B. C., Haas, H. S., & Patti, D. C. (Eds.). (2009). *The School Counselor's Guide to Special Education*. Corwin Press (<https://books.google.com.tr/> adresinden 01.02.2022 tarihinde çevrim içi olarak alınmıştır).
- Yazıcı, D. N., Durmuşoğlu, M. C. (2017). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin karşılaştığı sorunlar ve beklentilerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 657-681.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A., D., & Türk, E. G. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının görev sınırları ve sorumluluklarının metaforlar ile analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1207-1216.
- Yılmaz, İ., Bengisoy, A. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin okul rehberlik servisinden beklentileri ile ilgili görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 1-23.

Summary

Purpose: The aim of this study was to examine the metaphorical perceptions of the parents regarding Guidance and Research Centers (GRCs), guidance counselors and special education teachers. The main research question was "What are the metaphorical perceptions of families of children with special needs on the concepts of GRC, guidance counselor and special education teacher?".

Method: The research was carried out in a phenomenological design, which is one of the qualitative research methods. Phenomenology research focuses on a phenomena that we are aware of but do not have an in-depth and detailed understanding. The phenomena can appear in various forms such as events, experiences, perceptions, orientations, concepts and situations in the world we live in (Yıldırım & Şimşek, 2018: p.69).

Analysis of Data: A total of 117 parents participated in this study that examined the metaphorical perceptions of parents regarding the concepts of GRC, school counselors and special education teachers. The data were collected through uncompleted sentences including "Guidance and research center is similar to/like.....because", "School counselor (guide teacher) is similar to/like.....because" and "Special education teacher is similar to/like.....because.....". Data were analyzed and interpreted by content analysis method.

Findings and Conclusion: A total of 345 metaphors and 22 categories related to three concepts were obtained from 117 participants. As a result, parents produced a total of 116 metaphors for the concept of GRC. The most used metaphors on the concept of GRC were school (f=38), hospital (f=6) and light (f=5). These metaphors included "information and guidance institution", "educational institution", "educational assesment and diagnosis center", "support center", "research and development center",

"educational support institution", "emotional intimacy and trust", "a place that gives positive future expectation" and were grouped under eight categories. They emphasized the functions of GRCs as information and guidance institution, educational institution, educational assessment and diagnosis center. This reveals that the participants of this study were in contact with the GRC personnel during the educational assessment and diagnosis processes. The results also indicated that most parents got involved in the process of educational assessment and evaluation of their child and build their perceptions based on their experiences at GRCs. Parents noted that they did not have enough information about their child's special education needs before they went to the GRC where they received information and guidance.

The metaphors related to the concept of school counselors included "field expert", "closely interested", "guider", "understanding and offering solutions", "providing information" and "credible", and were grouped under six categories. The most frequently used metaphors were mother (f=14), doctor (f=13), psychologist (f=12), light (f=9) and friend (f=8). It revealed that parents' perceptions on school counselors relied on their field expertise and personal traits such as caring and being reliable.

Providing guidance and psychological counseling services to families of children with special needs strengthens their family relations. Moreover, opportunities such as being involved in training programs built on the topics of education, communication, and support may change their perceptions regarding their child's special education needs (Fiedler, Simpson, & Clark, 2007). The metaphors related to the concept of school counselor supported these views and parents perceived the school counselor as a guiding, supportive, informative, sincere, reliable and field expert.

Lastly, metaphors related to the concept of special education teachers were examined and a total of 113 metaphors were produced. The categories included "developer and supporter", "relevant and sincere", "field expert", "someone valuable and important", "guider", "someone who provides emotional intimacy", "reliable person" and "person who gives positive future expectation" and were grouped under eight categories. The most used metaphors related to the concept of special education teachers included mother (f=21), doctor (f=10) and friend (f=6).

When emotional closeness metaphors such as mother, mother-father and friends are considered, it is concluded that metaphors produce metaphoric contents that are predominantly related to the close environment. These results suggest that parents care about the content regarding children with special needs. The most used metaphors indicated that parents are highly interested on these topics and they provide emotional intimacy, support and trust to their children. When families happen to have a child with special needs, the first thing they expect from special education department is to provide them with Professional support, and truly understand and relieve their difficulties. According to Bundy (2005), parents' expectations from special education teachers is to listen to them, understand their struggles, inform them about the areas of special needs, and cooperatively work with them.

Cooperation with family, school, GRC, other institutions and individuals in providing special education support was the main subject emphasized in this research. Therefore, cooperation with guidance and psychological counseling departments of GRC's and strengthening their relationships with parents are expected to increase the quality of services provided to individuals with special education needs. It is of paramount importance that special education teachers and school counselors receive training programs that contribute to their professional development. Thus, they better understand the concerns and expectations of parents and address their needs.